

La democràcia de cada dia

En contemplar la realitat quotidiana de les nostres comarques, ens ha semblat que hi detectàvem últimament, aquí i allà, una certa insensibilitat de la ciutadania davant de qüestions que l'afectaven directament i que han provocat, en canvi, escasses reaccions. Fets que fa uns anys haurien aixecat una polseguera de protestes s'han produït darrerament enmig de la passivitat general. Hom pot tenir la impressió que les discussions entre governants i governats són cada cop més esporàdiques i que els debats entorn dels afers públics són cada vegada més limitats. Com si la cultura de la queixa hagués estat engolida per la incultura del passotisme; com si l'expressió lliure de l'opinió i de la veu s'hagués vist envaïda progressivament pel silenci.

Aquesta situació podria ser simptomàtica d'una malaltia més greu: l'auge de la insuficient democràcia formal en perjudici de la democràcia directa, material o participativa. És a dir, una crisi de la democràcia pròpiament dita, amb la desmotivació com a enemic intern.

Hi ha qui sosté que són els polítics els qui, amb la seva prepotència, provoquen l'encongiment de la vitalitat social, i que les democràcies formals fan créixer en el seu si mecanismes de defensa per tal d'evitar que els ciutadans participin més enllà del que és estrictament necessari per a la legitimitat del sistema. Segons aquesta tesi, allò que impediria la participació dels ciutadans no seria pas la seva inapetència, sinó la manca de canals adequats. Assistiríem, així, a una mena d'eutanàsia de la societat civil o, com ha dit un pensador amb una frase punyent i excessiva, a «l'extermini democràtic de la democràcia».

Sigui com sigui, és evident que un país no el poden construir només els polítics, sinó tots els grups socials que el configuren, i que els mecanismes legals de participació en la vida pública no han d'ofegar les altres formes d'intervenció directa en la trajectòria comuna. També és evident que la societat actual, alienada i anestesiada per poderoses influències, tendeix a instal·lar-se en espais de conformisme on l'individualisme i la indiferència predominen sobre els projectes i els reptes col·lectius. I aquest és sens dubte un terreny abonat perquè la despolitització i l'acriticisme s'imposin, en perjudici de les actituds compromeses i de l'exercici de l'obligada pluralitat d'opcions. Sort que alguns grups, en el marc de moviments socials i d'organitzacions no governamentals, malden per trencar el vidre entelat del conformisme i per avivar el sentit de la convivència, la pràctica de la participació activa i el sentiment de la solidaritat.

Durant quaranta anys no massa llunyans, els ciutadans d'aquest país amb prou feines si ens podíem ocupar dels afers públics; ja hi havia qui ens ho donava tot fet. Durant els vint anys següents, hem après que ens podíem ocupar de tot, però també hi ha hagut qui ens n'ha fet passar les ganes i ens hem sentit temptats al comodisme, a la inoperància i a la renúncia. Ens convé recordar que la llibertat ha de ser conquerida dia a dia, que la democràcia s'arrela i es consolida a través de l'exercici constant, i que només l'esforç continuat ens garanteix el creixement i la supervivència com a comunitat amb identitat i consciència pròpies. No hi ha cap dret que no comporti un deure ni cap benefici que no exigeixi una responsabilitat. I això ho hauríem d'experimentar de manera individual i col·lectiva en la pràctica quotidiana, des dels àmbits més enlairats fins als nivells més petits.